

1 PÉNTEK TIZEN- HARMADIKA

Nem érted, hogy a megbízható tudást és a józan gondolkodást népszerűsítő könyv miért éppen a babonáról és a mágikus gondolkodásról szóló fejezettel kezdődik? Nos, azért, mert a babona gyakran akadályozza a logikus gondolkodást. Tényleg, te mennyire vagy babonás?

TESZTELD MAGAD: MENNYIRE VAGY BABONÁS?

Kabálamez
(kimosni tilos!)

Az alábbiak közül mi az, amit már te is megtettél?

- Nem léptél a járdalapok közti csíkokra, mert féltél, hogy akkor valami rossz történik.
- Felhúztad a kabalamezedet, és úgy nézted a kedvenc focicsapatod meccsét a tévében, remélve, hogy ez majd győzelemre segíti őket.
- Lekopogtál valamit – alulról, bal kézzel, háromszor! – az asztallapon, nehogy rosszra forduljanak a dolgok.
- Nem mentél át egy létra alatt, mert az szerencsétlenséget hoz.
- Amikor valaki tüsszentett, azt kívántad neki, hogy egészségre.
- Pénzérmét dobtál egy kútba vagy szökőkútba, aztán kívántál valamit.
- Úgy mentél át a vasúti híd alatt, hogy épp jött a vonat, mire azonnal kívántál valamit.
- Láttál egy hullócsillagot, és közben kívántál valamit.
- Különösen óvatos voltál péntek 13-án.
- Este, elalvás előtt benéztél az ágyad alá, nem bújik-e alatta szörny.
- Elolvastad a horoszkópodat, és el is hitted.

Lehet egy szék komisz?

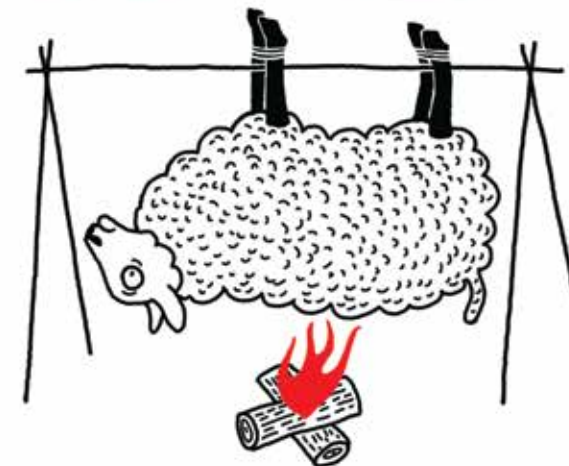
Fura, nem? Feltehetően tisztában vagy vele, hogy ezeknek a babonáknak semmi értelme nincs, mégis hiszel bennük. Ezt hívják „mágikus gondolkodás”-nak. Amikor azt hiszed, hogy amit gondolsz, teszel vagy mondasz, befolyásolja a történéseket. Mintha valóban létezne varázslat. Légy nyugodt, ezzel egyáltalán nem vagy egyedül! A legtöbb gyerek hatéves koráig pont így gondolkodik. Náluk a képzelet és a valóság egybefolyik, és úgy hiszik, hogy a játékszereik simán életre kelhetnek éjszaka. Ha egy ovis nekimegy a széknek, azt mondja, a szék komiszkodik vele. Ha lát egy markológépet, az az ő szemében talán tüzet okádó sárkány. És miért ne lehetne megtanulni seprűnyélen repülni?

Sok ember soha nem szokik le teljesen a mágikus gondolkodásról. Vagy te nem beszélsz olykor a laptopodhoz és a biciklidhez?

Az emberek szeretik a különleges szertartásokat, amelyekről azt gondolják, hogy szerencsét hoznak. Az idősebbek például olykor gyertyát gyújtanak műtét vagy vizsga előtt. Mintha segítene, ha valamit nagyon erősen kívánunk. Mások megérintik a szentképeket, szerencsepénzt hordanak maguknál, akár csak Dagobert bácsi, esetleg mindig ugyanazokat a számokat játsszák meg a lottón. A sportolók speciális tetoválást varratnak magukra, vagy épp szerencsemedált viselnek a nyakukban, miközben pontosan tudják, hogy az eredményességet kizárólag a sok és megfelelő edzés biztosítja. Meg persze egy adag szerencse, hiszen nem mindig elkerülhető, hogy az ember épp közvetlenül a verseny előtt szenvedjen sérülést.

A bárányomat egy csajért!

A mágikus gondolkodás egy kicsit a génjeinkben van. De miért? Az emberek korábban közelebb álltak a természethez. És a természet olykor rémisztően félelmetes volt. Bármelyik pillanatban történhetett valamilyen katasztrófa. Gondolj csak a cunamira, a vulkánkitörésre, az orkánra, a villámcsapásra vagy a földrengésre! Az emberek igyekeztek megérteni ezeket a természeti jelenségeket. Arra jutottak, hogy mind a szerencsétlenségért, mind a szerencséért az istenek felelősek. Ezért igyekeztek az istenek kedvében járni. Amikor villámolt, azt gondolták, a viharisten mérges. Ha pedig valaki barátot vagy barátnőt keresett magának, a szerelem istennőjének áldozott. Például úgy, hogy odaadta neki az egyik bárányát, vagy a termény egy részét. Az áldozatot elégette, így az a füsttel feljutott az adott istenig. Ez afféle mágikus csajozás volt – kicsit más, mint a Tinder, igaz? Az istenek jókedvre hangolása érdekében különféle szabályok is érvényben voltak. És ha azokat betartotta az ember, nem volt félnivalója. Ez megnyugtató érzés volt, mintha az ember így úrrá lehetett volna az őt fenyegető megannyi veszélyen.

Zeusz,
a vihar
istene

BÁRÁNYODAT EGY
ÉS HA MÁR: KÜLDJ
EGYET ZEUSNAK IS!

Aphrodité,
a szerelem
istennője

ÍGY NYERHETED MEG A JACKPOTOT!

A hollandiai Waalwijkben van egy kis üzlet, amelyben lottót árúsítanak, és az ott eladott szelvények között mindig akad legalább egy nyertes. Közelről s távolról tömegek özönlenek oda, hogy ott szerezzék be a szelvényüket. A biztonság kedvéért a sarkon odabiccentenek a lángolóan vörös szívű Krisztus-szobornak, és elmormolnak egy fohászt. Mindez azt szolgálja, hogy ők nyerjék meg a jackpotot. Vajon a varázslat is szerepet játszik abban, hogy a waalwijkki boltban olyan sok nyertes szelvényt adnak el? Sajnos nem. Annyiról van szó, hogy az átlagnál több szelvényt vásárolnak itt, így természetesen nyertesek is nagyobb számban vannak köztük. De ez sajnos még nem jelenti azt, hogy nagyobb lenne az esélyed a jackpot elnyerésére. Ahogy azt sem, hogy imádkozással kikényszeríthető a szerencse. Ennek ellenére sokan Waalwijkbe zárandokolnak lottót vásárolni.

Hiszen nem eshet bajom!

A mágikus gondolkodásnak több fajtája létezik. Megszólíthatunk például egy istent, vagy egy szentet, hogy teljesítse a kérésünket. A katolikusoknak külön imádságuk volt Páduai Szent Antalhoz, az elveszett tárgyak védőszentjéhez: „Ó, dicsőséges Szent Antal, kit az Úr az elveszett vagy ellopott tárgyak gyors megtérítőjévé tett, hallgasd meg alázatos kérésemet...” Hogy segített-e? Arra biztos jó volt, hogy az ember alaposan átgondolja, hol bujkálhat a keresett holmi.

Sok ember, ha betegség fenyegeti, felkeresi valamelyik zárandokhelyet, például Lourdes-ot Franciaországban, vagy épp a Siratófalat Jeruzsálemben. A látogatástól azt remélik, hogy meggyógyulnak. A betegekért mások is imádkozhatnak. Kutatásokat végeztek arról, vajon ez hatásos-e: ezekből az derült ki, hogy a betegek nem gyógyultak meg hamarabb, ha imádkoztak értük. Viszont ez megnyugvást nyújthat és reményt adhat az imádkozónak és a betegnek egyaránt.

Talán te is úgy gondolsz olykor, hogy segít, ha valamit sokszor ismételsz magadban. *Nem eshet bajom, nem eshet bajom, nem eshet bajom*, mondogatod például magadban, miközben egy sötét, kihalt és félelmetes útszakaszon haladsz keresztül.

Halloween: oké, Fekete Péter: nem oké

A mágikus gondolkodás egyes kultúrák részét képezheti. Biztos emlékszel, hogy annak idején te is hittél a Mikulásban, a fogtündérben meg a húsvéti nyusziban. Írországban vörös szakállú, zöld ruhás manók rosszkodnak, Angliában vannak, akik még mindig hisznek az elfek létezésében. Skandináviában trollokról szólnak a mesék, Észak-Afrikában dzsinnekről, ezekről a természetfeletti, láthatatlan lényekről, Erdélyben pedig egykor vámpírok tartották rettegésben a népet. Mágikus lényekkel könyvekben is találkozhatunk, például J. R. R. Tolkien remekművében, *A Gyűrűk Urában*.

Az efféle történetek és szokások jó része régen alakult ki. Az év legrövidebb, legsötétebb napjaiban például, amikor az az ember érzése, hogy a természet halott, sok helyen ünneplik a karácsonyt. Ilyenkor karácsonyfát állítunk: a zöld fa az életet és a fény vizsztatértét jelképezi. Bizonyos területeken tél közepén megfűjják a kürtöket, és nagy tüzeket gyújtanak. Régebben ezzel a gonosz szellemeket kívánták elűzni, akik kimondottan kedvelik ezeket a sötét napokat. A szokás ma a tűzijátékban, a petárdázásban él tovább. Szintén régi szokás, hogy a házassággyűrűt adnak egymásnak hűségük jeléül. Az is a szertartások körébe sorolható, amikor koccintunk egymás egészségére.

A szokások és hagyományok természetesen minden kultúrában folyamatosan változnak. Hollandiában például a Mikulás segítőtje, Fekete Péter épp mostanában „fehéredik ki” (mert feketét idéző, kormos arca sérti az országban élő kisebbségek érzékenységét), Európában pedig viszonylag új, ám annál népszerűbb ünnepnek számít a halloween.

Segítség!

Néha mágikus gondolkodásnak számít, amikor azért teszünk valamit, hogy magunkat vagy másokat megvédjünk vele. Persze nem arra gondolunk, amikor térdvédőt veszel a gördeszakázáshoz. Hanem arra, ha előzőleg megkérsz például egy katolikus papot, hogy legyen kedves, és áldjon meg. A pap Istenhez folyamodik *segedelemért*, közben szórja a szentelt vizet és lóbálja a tömjént.

Fura, ugye? Hiszen semmi sem bizonyítja, hogy az áldás bármire jó lenne. Mégis, a hollandiai Den Boschban a Szent János székesegyházban a mai napig gyakorolják a szokást: megáldják az állatokat az állatok napján, megáldják az autókat, a motorokat vagy épp egy új boltot, de áldást kérnek az FC Den Bosch labdarúgóira, a menekülteknek adományozott kerékpárookra is, és a sor hosszan folytatható. A püspök arra viszont nem volt hajlandó, hogy 2017-ben a melegeket, a leszbikusokat és a transzneműeket is megáldja. Szerintem ez az igazán fura!

KÁROMKODNI TILOS!

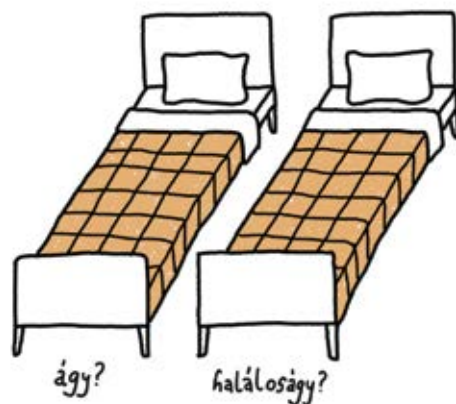
Ismered a Harry Potter-könyveket? Mivel félnek tőle, senki sem ejti ki Voldemort nevét. Kivéve persze Harryt: ő először tudatlanságból, később bátorságból szegi meg a szabályt. Voldemortot a többiek „Tudodki”-ként emlegetik.

A Harry Potterről szóló történet nyilván kitaláció, ám ettől még igaz, hogy sok ember hisz a szavak különleges erejében. Ezért nem mondhatják ki a zsidók istenük nevét. Káromkodni pedig végképp nem szabad. A szigorú reformátusoknál még az olyan szavak is tiltólistán vannak, mint az „iskoláját” vagy a „teringettét”, mert ezek Isten, illetve a teremtés helyettesítésére használatosak.

Egyszer a következő kutatást végezték a szavak erejével kapcsolatban: a kutatásban részt vevő személyek látták, hogy két edényt ugyanabból a zacskóból megtöltenek cukorral. Az egyikre „cukor”, a másikra „méreg” feliratú matricát ragasztottak. Ezután mindkettőből tettek egy kanállal egy-egy pohár vízbe. Bár mindenki tudta, hogy a két edényben ugyanabból a zacskóból származó cukor van, abból a pohárból, amelyikbe a „méreg” feliratú tartóból került, szinte senki nem akart inni.

Az emberek gyakran összekeverik a valóságot és az azt szimbolizáló dolgokat. Amikor Pakisztánban holland zászlót égetnek, minden holland úgy érzi, hogy ez ellene irányul, hiszen a zászló az egész népet jelképezi. Pedig attól, hogy valami utal valamire, az még nem lesz egyenlő azzal a valamivel. Ez a fajta mágikus gondolkodás ugyanakkor hasznos is lehet. A szerelmünkről készített fénykép láttán melegséget érzünk. Amikor viszont később szakít velünk, és a legszörnyesebben elfelejtünk, segít, ha elégetjük a korábban kedvelt fotót.

Te mit tennél?

Képzeld el, hogy kórházba kerülsz! Három másik beteggel osztozol egy kórtermen. Épp lefeküdnél az ágyadba, amikor az egyikük elmeséli, hogy előző nap meghalt valaki abban az ágyban. Lenne kedved belefeküdni? Könnyen elképzelhető, hogy megijedsz a gondolattól, és inkább másik

ágyat kérsz, még akkor is, ha a betegtársad elárulja, hogy csak gonosz tréfát űzött veled. Úgy érzed, az ágy meg van átkozva. Lehet, hogy veled is történik valami abban az ágyban? Szerencsére a valóságban nincsenek elátkozott dolgok, és ebben az esetben csak arról van szó, hogy becsap a mágikus gondolkodás.

Egy kis vudu sosem árt

A mágikus gondolkodásnak létezik olyan formája is, amellyel valaki egy másik emberen akar bosszút állni. A horrorfilmekben olykor látható, hogy valamelyik szereplő tüket döfköd egy babába, amelyre az áldozat hajszálait erősítették. Ezt hívják vudunak. A haj gazdája a szurkálástól a szurkáló szándéka szerint megbetegszik, vagy fájdalmat érez. Pedig így tényleg nem lehet bántani senkit. Ahogy azzal sem, ha iszonyú erősen gondolsz arra, hogy valaki szenvedjen balesetet, vagy haljon meg. Az ilyesmi egyetlen veszélye, hogy ha az illetőt véletlenül tényleg baleset éri, neked lesz lelkiismeret-furdalásod. Hidd el, attól, mert valaki azt kívánta egy másik embernek, hogy legyen beteg, vagy érje valami baj („A rák egye ki a beled!”, hogy egy külö-

nösen randa átkot említsünk), még soha, senkivel nem történt semmi szörnyűség! Mondjuk, kedvesnek semmiképpen sem kedves ilyeneket kívánni.

A babona és a mágikus gondolkodás nem megfelelő módja a valóság befolyásolásának vagy megértésének. Mégis sokan gyakorolják. És általában nincs is belőle baj. Például fogod a hülye tanár képét, és a dartstáblára akasztod, vagy stikában még mindig csak a kedvenc plüssmacival tudsz elaludni: ezek ártalmatlan dolgok.

Viszont a babona alkalmas arra, hogy akadályozzon a józan és tiszta gondolkodásban. Ha pedig véletlenül vakon követni kezdesz egy szélsőséges szektavezért, mert azt állítja, hogy ő, és csakis ő van az igazság birtokában, az már korántsem olyan ártalmatlan dolog.

CSUPA SZAMÁRSÁG

Tükör

Az emberek régebben azt hitték, hogy a tükörből a lelkük néz rájuk. Tehát ha eltört a tükör, az ember lelke tört el. A hagyomány szerint hét év kellett, hogy egy ilyen baleset után a lélek rendbe jöjjön. Ezért gondolták úgy eleink, hogy ha eltörik egy tükör, az hét év balszerencsét jelent.

Ez persze jó nagy butaság: a tükörben nem a lelkedet látod, hanem a visszaverődő fényt.

Hapci! Egészségedre!

Az emberek régen hittek abban, hogy ha tüsszentenek egy hatalmasat, azzal kitűszszenetik a testükből a lelküket. A – ha csak egy időre is – lélek nélkül maradó test pedig komoly veszélynek van kitéve, mivel, így okoskodtak őseink, a lélek helyére könnyen beköltözhet egy gonosz szellem. Ha viszont a tüsszentőnek azt mondjuk, „egészségedre”, az jó kívánságnak számít, amit a gonosz szellemek nagyon nehezen viselnek. Ezzel egy kis időre távol tarthatjuk őket, és a lelkünknek van ideje visszabújni a helyére.

Csupa szamárság, nyilván. Ettől persze még kedves dolog, ha a tüsszentőnek azt mondod, egészségére – de tudd, hogy ez csak udvariassági formula, semmi több.

Lekopogni valamit

Korábban az emberek azt hitték, hogy a fában istenek laknak. Ha kérni akartak tőlük valamit, megkopogtatták a fát. Csakhogy a fában nem laknak természetfeletti lények. Lehet, hogy őseink azért gondolták az el-lenkezőjét, mert a fák belsejében rengeteg – meglehetősen lármás – kis rovar ügyködik. A cincér lárvája például olyan hangosan rágja a fát, hogy az kívülről is jól hallatszik!

Péntek tizenharmadika

A 12-t az emberek mindig szép számnak tartották. Azt pedig, ami ezt a különösen szép számot követi, szerencsétlenek, afféle ünneprontónak – gondolj csak a tizenharmadik tündérre a Csipkerózsikából, akit nem hívnak meg a királykisasszony születése után rendezett lakomára. De van olyan norvég monda is, amelyben tizenkét isten ünnepel, ám a mulatságot elrontja egy tizenharmadik, vérszomjas isten.

És hogy miért épp a péntek? A péntek a skandináv mitológiában a háború istennőjének, Freyjának a napja volt, márpedig őt igazán nem lett volna okos dolog megsérteni épp a neki szentelt napon! A péntek tizenharmadikától való félelemre külön szó is létezik: parasztkavedekatriafóbia.

Ennek a félelemnek természetesen az égvilágon semmilyen alapja nincs. Sőt: bizonyos kultúrákban a 13 kifejezetten szerencsés szám. Kínában, Koreában és Japánban pedig a 4-es szám hoz balszerencsét, mivel ezeken a nyelveken a számot jelölő szó épp úgy hangzik, mint a „halál”.

Egyszer Németországban olyan hotelben szálltam meg, amelyben nem volt 13-as szoba. Micsoda butaság! Hiszen a 14-es az ott simán a tizenharmadik. És abban a szobában sincs több probléma, mint a többiben. Az Egyesült Államokban sok nagy szállodában nincs tizenharmadik emelet.

Van amúgy egy kivétel, amikor a 13 épp hogy „szerencsét” jelent. A munkavállalók sokszor kapnak tizenharmadik havi fizetést. Ennek a jutalomnak az elnevezését, amennyire tudom, még soha nem kifogásolta senki.

Hullócsillag

Amikor kis fénycsík suhan át az égen, az általában egy hullócsillag. Sok ember ilyenkor kíván valamit. Mások úgy vélik, a fénycsík azt jelzi, hogy valahol gyermek születik.

A hullócsillag a valóságban egy meteor-darab, amely a légkörbe lépve elég. Egy igazi csillag legalább akkora, mint a Nap. Ha egy ilyen közeledne felénk, azt már évekkel korábban észrevennénk, amikor pedig ideér, nemigen élnénk túl.

Kívánni persze ettől még lehet, ami viszont nem jelenti azt, hogy a kívánság valóra is válik. Az pedig, hogy minden egyes hullócsillaggal egy időben születik egy gyerek,

végül is igaz: a Földön minden egyes másodpercben nagyjából 250 gyerek jön világra!

Ne menj át a létra alatt!

A hagyomány szerint a háromszög szent jelkép. A létra pedig, amikor áll, háromszöget formál. Ha megtöröd azzal, hogy átmész alatta, megsérted az isteneket.

Fura, nem? A háromszög nem más, mint három pont, amelyeket egyenesek kötnek össze. És mi van az ajtónyílással? Az egy négyszög, amelyet egy képzeletbeli, átlós vonallal könnyedén két háromszögre oszthatunk. Ez azt jelenti, hogy amikor belépünk egy szobába, mindjárt két háromszög alatt sétálunk át. Mégsem történik semmi! Egy jó tanácsunk azért volna: tényleg ne gyalogolj át létra alatt! Főleg, ha egy szobafestő vagy egy ablaktisztító egyensúlyozik a tetején.

Ez a babona működik!

Vizgázol vagy nehéz dolgot írsz? Vidd magaddal a kedvenc plüssödet, tolladat, a legszebb gyűrűdet, vagy akármit! És meglátod, segít! No, nem valamiféle természetfeletti erő miatt: a kedves tárgyak jelenléte egyszerűen csak megnyugtat. Ha pedig még egy puskát is elrejtész bennük, tuti a siker!

PISILJ A SZERELMED CIPŐJÉBE!

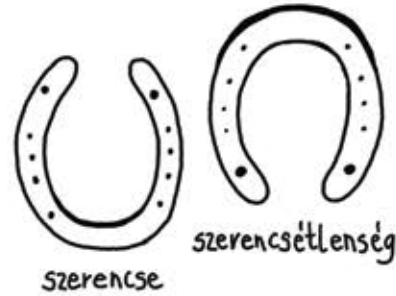
Bár a babona butaság, akad néhány igazán vicces szokás. Íme néhány jópofa hiedelem. Jó szórakozást hozzájuk – egy feltétellel: el ne higgy belőlük semmit!

Ha eltörsz valamit mosogatás közben, nagy az esélye, hogy még két dolgot el fogsz törni. Tényleg kicsúszik a kezedből még valami? Akkor gyorsan törj el egy ócska edényt vagy poharat, nehogy a következő valamilyen értékes legyen!

Ha fejjel lefelé teszed le a papucsodat, valami rossz történik veled.

Ha evés közben ráharapsz a nyelvedre, az azt jelenti, hogy épp valami hazugságot mondtál.

Szerelmes vagy? Egy holland babona szerint ilyenkor a kiszemelt lány (vagy fiú) cipőjébe kell pisilni, és garantáltan összejön a románc!

Zaklatnak a boszorkányok? Szögezz egy patkót az ajtó fölé: ettől úgy megijednek, hogy többé be sem teszik a házba a lá... szóval, a seprűjüket. Csak arra figyelj, hogy a nyitott rész legyen felfelé, különben kipotyog alul a szerencse!

A születési évedből származó pénzérme szerencsét hoz. Mindig legyen nálad egy! Ja, és tegyél mellé egy makkot, mert akkor örökké fiatalnak fogsz kinézni.

Utazol? Biztosítást kötni teljességgel fölösleges! Elég, ha egy kis sót szórsz a cipőd orrára.

Viszket a jobb bokád? Éljen! Hamarosan pénz áll a házhoz!

Soha ne ölj katicát! Ha mégis így teszel, nagy szerencsétlenség vár rád!

Soha ne vágd le egy baba haját az első szülinapja előtt, mert buta lesz!

Nem bal lábbal keltél, hanem jobbal? Fogd vissza magad egy picit, és csak a reggeli után kezdj el kacagni meg énekelni, máskülönben nagy baj ér!

Ha el akarsz felejteni valamilyen kellemetlen élményt, dobj hátra egy papucsot a vállad fölött. (Ha utána csörömpölést hallasz, féltő, hogy máris újabb kellemetlen élmény ér.)

Fáj a fogad? Csókolj meg egy szamarat!

Akassz fokhagymát minden ajtó és ablak fölé. Ezzel távol tartod a vámpírokat, ők ugyanis ki nem állhatják a fokhagyma szagát.

Ne füttyülj lefekvés előtt, mert azzal odacsalogatod az ördögöt!

Csúfolnak a többiek? Húzz magad köré egy kört krétával, és senki sem bánthat!

Soha ne töröld a kezed egyszerre ugyanabba a törülközőbe a barátoddal vagy a barátnőddel, különben tutira összevesztek!

